

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Чжао Гана на тему

«Філософська парадигма мовної підготовки педагогічних кадрів

європейського простору освіти»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 033 Філософія

Сучасний філософський дискурс позначений низкою тенденцій, що свідчать про його вихід за межі традиційних предметних полів і методологічних горизонтів. Постгуманістичні підходи зосереджуються на розмиванні меж між людиною, технологіями та природою, формуючи нову етику співбуття у світі алгоритмів і штучного інтелекту. Паралельно набирає силу «екологічний поворот», що наголошує на довготривалій відповідальності перед планетою. Деколоніальні студії актуалізують питання епістемічної справедливості та відкривають простір для множинності голосів, маргіналізованих у західноцентричній академії. Інтенсивно розвивається філософія інформації й цифрова феноменологія, досліджуючи, як віртуальні середовища трансформують досвід тілесності та соціальної взаємодії. Одночасно відроджується інтерес до етики та неостоїчної практики, що пропонують інструменти особистісної стійкості у добу невизначеності. Формується також нова інтегративна парадигма, де елементи критичної педагогіки Генрі Жіру поєднуються з етикою турботи й відкритою наукою, вибудовуючи гуманістичний вимір освіти майбутнього. Такі багатовимірні тенденції задають контекст і для досліджень у сфері мовної підготовки педагогів, підкреслюючи необхідність міждисциплінарності, етичної рефлексії та відповідальності за наслідки освітніх інновацій.

Особлива актуальність дисертації для сучасної України зумовлена тим, що в умовах повномасштабної війни та прискореного руху до Європейського Союзу мовна підготовка педагогічних кадрів стає стратегічним чинником суспільної консолідації, культурної безпеки й інтеграції у спільний освітній

простір. Від готовності вчителів працювати в багатомовному та міжкультурному середовищі залежить успішність реалізації нових Державних стандартів освіти, ефективність програм для внутрішньо переміщених осіб і біженців, а також здатність шкіл підтримувати національну ідентичність, водночас відкриваючись до європейських цінностей. Дисертація пропонує філософське осмислення цієї проблематики, формує концептуальну основу для оновлення мовних програм у педагогічних університетах і надає практичні моделі, що враховують цифровізацію, компетентнісний підхід та аксіологічний вимір освіти, тим самим відповідаючи на нагальні виклики реформування української школи й підвищення її стійкості у кризових обставинах.

У дисертації Чжао Гана «Філософська парадигма мовної підготовки педагогічних кадрів європейського простору освіти» автор переконливо окреслює сучасні виклики глобалізованого та мультикультурного середовища, у якому формуються майбутні вчителі. Актуальність дослідження зумовлена посиленням вимог до міжкультурної комунікації, необхідністю інтеграції української освіти в європейський простір і потребою осмислити мовне навчання крізь призму філософії освіти. Автор наголошує, що мова в педагогічній підготовці – не лише інструмент передавання знань, а й потужний механізм формування культурної ідентичності та громадянської відповідальності. Наукова новизна полягає у комплексному поєднанні класичних (Арістотель, Ван Янмін) і постмодерністських (Ліотар, Фуко, Дерріда) підходів до розуміння мовної освіти, що дозволяє переосмислити традиційні метанаративи та запропонувати гнучку «гібридну» модель. Дисертація розвиває методологію, спираючись на міждисциплінарність, системний і історико-логічний аналіз, що забезпечує високий рівень теоретичної обґрунтованості. Практична цінність результатів проявляється в можливості безпосереднього впровадження рекомендованих моделей і цифрових інструментів у програми підготовки вчителів, що сприятиме зростанню якості мовної освіти. Важливо підкреслити і значну апробацію матеріалів: автор опублікував сім статей та виступив на низці міжнародних конференцій, що підтверджує життєздатність запропонованих ідей. Дисертація

демонструє високий рівень академічної зрілості, адже автор уникає поверхових узагальнень, формулюючи чіткі концепти та методичні рекомендації. Отже, робота є істотним внеском у розвиток філософії освіти, лінгводидактики та освітньої політики України.

Структурно дослідження складається зі вступу, трьох змістовних розділів, висновків і списку літератури, що налічує 197 джерел, при загальному обсязі 230 сторінок, з яких 194 припадає на основний текст. Така побудова забезпечує логічну послідовність викладу і дозволяє відстежити еволюцію авторських аргументів від теоретико-методологічного підґрунтя до практичної реалізації. У вступі чітко сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, а також відображено зв'язок роботи з державною науковою темою, що підсилює її актуальність. Опис методологічного апарату – міждисциплінарний, об'єктивістський і системний – свідчить про глибоке розуміння автором складності обраної проблематики. Вміщені огляди філософських джерел, праць українських і зарубіжних педагогів та лінгводидактів формують надійну теоретичну базу. У тексті простежується толерантний баланс між класичною традицією та новітніми концепціями, що забезпечує наукову коректність і розлогу міжкультурну оптику. Автор активно послуговується первинними джерелами й сучасними емпіричними дослідженнями, що підвищує достовірність висновків. Особливої уваги заслуговує ретельна стилістична обробка тексту: терміни введено коректно, поняттєвий апарат узгоджено упродовж усієї роботи. Системність і чіткість структури спрощують навігацію для читача та дозволяють використовувати дисертацію як довідковий матеріал для подальших досліджень.

Перший розділ присвячено теоретикометодологічним проблемам мовної підготовки майбутніх педагогів, де автор розглядає еволюцію самого поняття та уточнює його дефініції в сучасному науковому дискурсі. У підрозділі 1.1 детально аналізуються філософські, психолінгвістичні та соціокультурні підвалини мовної освіти, що дає змогу побачити багатовимірність феномену. Зокрема, на с. 40 зазначено: «У контексті філософії освіти, сучасні підходи до вивчення іноземних мов мають на меті не лише навчання мови як такої, а й

формування глибокого розуміння культурних та комунікативних контекстів. Цей процес включає в себе не просто засвоєння лексичного запасу і граматики, а й розвиток універсальних компетентностей, які відіграють ключову роль у професійному та особистісному розвитку». Автор переконливо доводить, що мова є носієм цінностей і ключовим чинником формування педагогічної етики, посиляючись на класичні та сучасні концепції.

Підрозділ 1.2 зосереджений на методології дослідження: представлено системний, історико-логічний та порівняльний аналіз, а також елементи кейс-стаді, що підвищує валідність результатів. Особливої уваги заслуговує перегляд компетентнісного підходу у світлі ідей Джона Дьюї, що демонструє здатність автора інтегрувати філософські концепти у сучасні педагогічні стратегії. Виразною перевагою розділу є критичний огляд української та зарубіжної літератури, який не лише систематизує відомі підходи, а й виявляє прогалини для подальших досліджень. Автор аргументовано доводить потребу переходу від лінійних моделей викладання до інтерактивних та студентоцентризованих практик. Загалом підрозділ формує міцний теоретичний фундамент, на якому ґрунтуються наступні частини дисертації.

Серед визначених автором сильних сторін сучасної мовної підготовки вирізняється акцент на критичному мисленні та рефлексії, що відповідає завданням формування демократичного суспільства. Варто відзначити і вдало представлений історичний екскурс, де простежено становлення мовної освіти від Київської Русі до новітнього періоду, що засвідчує широкий культурний горизонт дисертанта. Автор переконливо демонструє, що українська модель мовної підготовки поєднує традиційні цінності з глобальними освітніми тенденціями, утворюючи своєрідний «культурний палімпсест». Окремо слід схвалити увагу до етичних вимірів, адже мова подається як засіб формування моральної свідомості та громадянської стійкості. Загалом, розділ справляє позитивне враження, демонструючи глибину теоретичної рефлексії і відкритість до подальших уточнень.

Другий розділ розкриває аксіологічну перспективу мовної підготовки, аналізуючи цінності, що лежать в основі мовних програм у країнах ЄС та в

Україні. Автор переконливо доводить, що мовна освіта в європейському просторі давно вийшла за межі лінгвістичної компетентності, перетворившись на інструмент міжкультурного діалогу та соціальної інтеграції. Цікавою є компаративна характеристика підходів Великої Британії, Німеччини, Франції та Іспанії, на рівні яких стратегічно поєднано комунікативні, ціннісні й технологічні компоненти. У контексті української освітньої політики автор акцентує увагу на концепції «гібридності», яка дозволяє інтегрувати національні традиції з інноваційними методами та постмодерністськими ідеями. Виразною перевагою є детальне обґрунтування необхідності розширення міжкультурної складової, що сприяє формуванню толерантності та запобігає культурній ізоляції. Розділ істотно розширює уявлення про аксіологічні основи мовної освіти та задає вектор подальших прикладних досліджень.

Автор коректно підкреслює, що ціннісна палітра мовної підготовки не є сталою й потребує постійного оновлення відповідно до суспільних трансформацій. Саме тому у висновках другого розділу логічно обґрунтовано доцільність запровадження модулів критичної медіаграмотності та цифрової етики.

Третій розділ сфокусовано на праксеологічних аспектах модернізації мовної підготовки та, насамперед, на реалізації компетентнісного підходу. Автор переконливо доводить, що активна участь студентів, проблемне навчання і контекстуалізація завдань формують здатність майбутніх педагогів застосовувати мову в реальних життєвих ситуаціях. Розкрито роль академічної мобільності (ERASMUS+, DAAD) як засобу автентичної мовної практики та міжкультурної взаємодії. У дисертації наведено вдалий маршрутизатор освітніх платформ і ресурсів, що спрощують формування лінгвістичних і цифрових компетентностей. До переліку переваг слід віднести систематизацію принципів комунікативної спрямованості та інтеграцію «фонових» знань студентів, що сприяє глибшому зануренню в мовне середовище. Автор послідовно демонструє, як компетентнісний підхід узгоджується з ідеями Арістотеля про

«phronesis» та з прагматизмом Дьюї, чим забезпечує філософську глибину викладених пропозицій.

Важливою новацією дослідження є акцент на цифрових технологіях: автор пропонує інтеграцію ІКТ, смарт-додатків та елементів гейміфікації для підвищення гнучкості та мотивації студентів. Наведені приклади використання платформи «Мрія», відеоконференцій, підкастів та сервісів на кшталт Duolingo демонструють усвідомлення сучасних трендів дистанційного навчання. Особливо цінним є підкреслення необхідності поєднання синхронних і асинхронних форматів, що дає можливість адаптувати навчання до індивідуальних потреб. Розділ переконливо доводить, що цифровізація – це не самоціль, а засіб реалізації принципу студентоцентрованості та розширення доступу до освітніх ресурсів.

Підводячи результуючий підсумок, необхідно зробити окремі зауваження, які увиразнюють сприйняття розглянутої роботи:

По-перше, попри те, що концептуальним лейтмотивом виконаної дисертаційної праці є необхідність дискурсивних практик, критичного мислення і компаративного аналізу, цей методологічний інструментарій виявився значною мірою проігнорованим під час формулювання проблемного рельєфу, який лежить в основі даного дослідження і який, власне, аргументаційно виправдовує потребу саме такого, а не іншого дослідження. Тому в повітрі повисає запитання: що мотивувало дослідницьке сумління автора при написанні цієї дисертаційної роботи – недоліки мовної підготовки педагогічних кадрів, відсутність виразної філософської парадигми такої підготовки, невідповідність цієї підготовки за певними параметрами європейському простору освіти, ще що-небудь інше чи все разом?

По-друге, слабкою ланкою першого розділу є недостатня операціоналізація ключових понять, що утруднює подальше порівняльне оцінювання концептуальних підходів. Було б доцільним поглибити аналіз з огляду на психологічні аспекти мовного навчання – мотивацію, стрес, когнітивне навантаження. Крім того, автор лише побіжно згадує роль

батьківської мови у формуванні мультикультурної компетентності, хоча цей аспект заслуговує більш прискіпливої уваги.

По-третє, з позицій філософської дослідницької оптики доцільно розширити діалог із критичною педагогікою (Генрі Жіру) та теорією соціальної справедливості, щоб увиразнити етичні засади мовної освіти. Досягненню міждисциплінарної цілісності сприятиме залучення когнітивної лінгвістики та освітньої нейронауки до аналізу процесу формування мовних навичок.

По-четверте, хоча декларативність окремих положень є практично неусувною атрибутивною ознакою дисертаційного дослідження будь-якого гуманітарного профілю, зловживати таким артикулятивним інструментом все-таки не варто. Приміром, на с. 142 автор зазначає: «Характеристика застосування дискурсних технологій в мовній освіті тісно пов'язана з визначенням ролі вчителя іноземної мови у налаштуванні здобувачів освіти на добро та співпрацю з міжнародними спільнотами на засадах європейських принципів, стандартів, норм – демократії, прав людини, екологічної безпеки, толерантності, солідарності тощо».

З цього та подібних приводів варто зазначити наступне: щоб боротьба «за все хороше й проти всього поганого» набувала аргументаційно та інструментально переконливих ознак, необхідно більше уваги приділяти оприлюдненню авторської позиції щодо смислових ієрархій таких концептів, як «добро», «права та обов'язки», «толерантність», «солідарність» тощо.

По-п'яте, добре розуміючи іманентні спокуси наділяти ті чи інші дослідницькі засоби статусом панацеї, все-таки хочеться побажати автору уникати нерозважливості в таких аспектах. Зокрема, на с. 162 зазначається: «У постмодерній освітній парадигмі важливою є ідея відмови від авторитарних структур у навчанні. Комп'ютеризоване навчання сприяє цьому, надаючи студентам більше контролю над своїм навчальним процесом та вибором матеріалу для вивчення. Це веде до розвитку критичного мислення та здатності студентів самостійно формувати свої погляди та ідеї. Постмодернізм також звертає увагу на значення контексту та культурної різноманітності у навчанні».

Наведена сентенція є доволі показовою, бо в різних формульних модифікаціях вона присутня ледь не в кожному структурному компоненті дисертаційної роботи. В принципі, її смисловий рельєф не суперечить фактичному статус-кво, однак за відсутності критичних та скептичних балансів може скластися вочевидь хибне враження, згідно з яким постмодерний підхід є ледве не панацеєю, відповіддю на всі запитання і життєдіяльнісним кредо всіх науковців (принаймні, гуманітарного профілю). Це – найкоротший шлях в пастку ілюзій, бо кожен світоглядно-методологічний засіб (і постмодерне світосприйняття вочевидь не є винятком із загального правила) має межі своєї функціонально-інструментальної ефективності, поза якими він не лише перестає нагадувати панацею, а й загалом перетворюється на деструктивну опцію. Тому моя порада автору така: ретельніше працювати над аргументаційною збалансованістю, бо, як влучно зауважив Луцій Анней Сенека, немає більшої брехні, ніж оприлюднення півправди.

Зрештою, наведені зауваження не применшують наукової вагомості виконаного дослідження, а лише увиразнюють його предметний рельєф і аргументаційну поліаспектність.

Таким чином, можна й треба констатувати, що дисертації Чжао Гана притаманний високий щабель наукової зрілості, методологічної варіативності та значний практичний потенціал. Автор продемонстрував уміння системно поєднувати філософські, соціокультурні та педагогічні підходи. Результуючим ефектом таких зусиль є цілком переконлива концепція мовної підготовки педагогічних кадрів у європейському контексті.

Висока якість теоретичного аналізу, коректна аргументація і широка джерельна база забезпечують достовірність та інноваційність наукових результатів. Запропоновані рекомендації мають прикладне значення для освітньої політики, розробки навчальних програм і підвищення кваліфікації викладачів мовних дисциплін. Виявленим недолікам притаманний дискусійний характер; вони не знижують загальної позитивної оцінки дослідження.

Дисертаційна робота Чжао Гана на тему «Філософська парадигма мовної підготовки педагогічних кадрів європейського простору освіти» є самостійним,

завершеним науковим дослідженням, яке повністю відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія.

Офіційний опонент:

доктор філософських наук,
старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
відділу політичної культури та ідеології
Інституту політичних і етнонаціональних
досліджень імені І.Ф. Кураса НАН України

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:
Головний науковий співробітник
Інституту політичних і етнонаціональних
досліджень імені І.Ф. Кураса НАН України

Зореслав САМЧУК